

Roman Szewczyk

Jak ważne zawrzeć małżeństwo?

Studia Elckie 13, 369-387

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JAK WAŻNIE ZAWRZEĆ MAŁŻEŃSTWO?

Na przestrzeni wieków Kościół otacza małżeństwo szczególną opieką. Opieka ta przejawia się na wielu płaszczyznach, głównie zaś na płaszczyźnie prawnej. Stąd też widzimy uporządkowany system prawa małżeńskiego, które jest podporządkowane celowi Kościoła. „Małżeństwo jest przymierzem, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, skierowaną ze swej natury ku dobru małżonków oraz zrodzeniu i wychowaniu potomstwa; zostało ono między ochrzczonymi podniesione przez Chrystusa do godności sakramentu”¹. Ta racja mówi nam o tym, że nie może u chrześcijan istnieć ważna umowa małżeńska, która tym samym nie jest sakramentem. W artykule przedstawiam płaszczyzny, od których ustawodawca kościelny uzależnia ważne zawarcie sakramentu małżeństwa, odpowiadając tym samym na pytanie postawione w tytule.

Aby ważne taką umowę zawrzeć w ustawodawstwie Kościoła znajdujemy przesłanki, które muszą się zweryfikować przed i w trakcie zawierania małżeństwa. W ścisłe prawnym znaczeniu powinny zostać wykryte i usunięte przeszkody rozrywające, musi zostać wyrażona poprawnie zgoda małżeńska jako przyczyna sprawcza małżeństwa oraz zachowana procedura zawarcia małżeństwa w formie kanonicznej.

Procedura prawna do zawarcia małżeństwa w Kościele jest ściśle powiązana z duszpasterstwem i formami przygotowania do małżeństwa. Mówił o tym Papież Benedykt XVI w tegorocznym przemówieniu do Roty Rzymskiej: „Zauważa się, że na kursach przygotowujących do małżeństwa kwestie kanoniczne zajmują niewiele miejsca. Ma się skłonność sądzić, że są to kwestie dla specjalistów, mało interesujące przyszłych małżonków. Wprawdzie wszyscy zdają sobie sprawę z konieczności czynności prawnych poprzedzających małżeństwo, by upewnić się, że nic nie stoi na przeszkodzie do jego ważnego i godziwego

¹ Papież Jan Paweł II, *Adhortacja Apostolska „Familiaris consortio”* z dnia 22 listopada 1981, p. 68.

zawarcia”². Przygotowanie do małżeństwa jest rzeczą bardzo istotną dlatego, że prawo zakłada, że można i naprawdę zawiera się małżeństwo, tylko zgodnie z nauką Kościoła.

1. Pojęcie małżeństwa

W ustawodawstwie Kościoła nie znajdujemy definicji małżeństwa, lecz jego określenie. W kanonie 1055 §1³ czytamy, że jest to przymierze mężczyzny i kobiety, którzy tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, skierowana ze swej natury ku dobru małżonków i ku zrodzeniu i wychowaniu potomstwa. Tak rozumiane przymierze małżeńskie zostało przez Jezusa podniesione do godności sakramentu, co sprawia, że staje się ono ważnym znakiem obecności Boga w podstawowej wspólnotcie osób⁴. Również w dokumentach polskiego prawa cywilnego nie znajdujemy definicji małżeństwa, ale tylko podstawowe uregulowania dotyczące tej instytucji. Chciał próby określenia małżeństwa w jej fazie początkowej i jego zawierania są zbieżne z nauką Kościoła to jednak różnicuje je zasadniczo moment umożliwiający jego rozwiązanie lub unieważnienie⁵.

Związek małżeński – według prawa cywilnego – to trwały stosunek prawny łączący mężczyznę i kobietę, którzy z zachowaniem konstytutywnych przesłanek przewidzianych w postanowieniach KRO dokonali czynności prawnej zawarcia małżeństwa i w następstwie jej dokonania stali się równouprawnionymi podmiotami kompleksu praw i obowiązków małżeńskich⁶. Małżeństwo jest trwałym, ale nie nierozzerwalnym i legalnym związkiem mężczyzny i kobiety, powstającym w celu wspólnego pożycia, realizacji dobra małżonków, dobra założonej rodziny

² Papież Benedykt XVI, *Przemówienie do Roty Rzymskiej z dnia 22 stycznia 2011 r.* Zob. www.diecezja.elk.pl, dnia 15.02.2011 r.

³ Kan. 1055 - § 1. Małżeńskie przymierze, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, skierowaną ze swej natury do dobra małżonków oraz do zrodzenia i wychowania potomstwa, zostało między ochrzczonymi podniesione przez Chrystusa Pana do godności sakramentu.

§ 2. Z tej racji między ochrzczonymi nie może istnieć ważna umowa małżeńska, która tym samym nie byłaby sakramentem.

⁴ Por. F. Bersini, *Il nuovo diritto canonico matrimoniale. Commento giuridico-teologico-pastorale*, Torino 1985, s. 10-12.

⁵ Por. W. Góralski, *Kanoniczne prawo małżeńskie*, Warszawa 2000, s. 11-15.

⁶ Por. F. Adamski, *Socjologia małżeństwa i rodziny*, Warszawa 1984, s. 15-19.

i jej celów społecznych⁷. W zasadniczym określeniu; czyli, że jest związek mężczyzny i kobiety, realizujący dobro małżonków, takie pojęcie zbiega się z określeniem małżeństwa przez Kościół. W naszych rozważaniach zajmiemy się jednak odpowiedzią na pytanie; jak ważne zawrzeć małżeństwo? I to pytanie odnosi się – w moim artykule - do małżeństwa rozumianego w prawie kanonicznym.

W Kościele katolickim – rozstrzyga to kan. 1055 §2 – małżeństwo pomiędzy ochrzczonymi nie może istnieć jako ważna umowa małżeńska, która tym samym nie byłaby sakramentem małżeństwa. Ustawodawca wskazuje na istotne przymioty małżeństwa katolickiego, są nimi; jedność i nierozzerwalność małżeństwa. Jedność polega na tym, że związek małżeński może zawrzeć jeden mężczyzna i jedna kobieta z uwzględnieniem woli pozostania na całe życie i tworzenia wspólnoty życia z wybranym nupturientem. Odrzuca się więc wykluczenie jedności małżeństwa.

Drugą istotną cechą małżeństwa jako sakramentu to ta, że nie można go zawrzeć na jakiś określony czas, ale wyłącznie zawiera się go dożywotnie. Stąd też cywilne pojęcie małżeństwa, dopuszczające możliwość rozejścia się, sprzeciwia się nierozzerwalności małżeństwa. Małżeństwo nie może być rozwiązane, ani na mocy pozytywnego prawa Bożego ani na podstawie prawa kościelnego czy tym bardziej prawa cywilnego. Cecha jaką jest nierozzerwalność małżeństwa pozwala podjąć małżonkom wspólnego pożycia i pełnej odpowiedzialności za siebie i za potomstwo w ich rodzinie⁸.

Małżonkowie w chwili zawierania małżeństwa udzielają sobie daru sakramentu, otrzymując od Boga moc łaski, która konsekruje zgodę i jednoczącą miłość. Sakramentalność małżeństwa została w kościele zdefiniowana i potwierdzona przez Sobór Trydencki, a potem potwierdzona przez Sobór Watykański II⁹.

2. Przeszkody do zawarcia małżeństwa

Podczas przygotowania do małżeństwa i przy rozpoczęciu załatwiania formalności istotnym problemem pozostaje wykluczenie istnienia przeszkód do zawarcia ważnego małżeństwa. W prawie kanonicznym

⁷ Por. T. Smczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 1997, s. 18.

⁸ Por. P. Moneta, *Il Matrimonio*, w: *Il diritto nel mistero della Chiesa*, t. III, Roma 1992, s. 182-185.

⁹ Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, nr 48.

takie przeszkody nazywamy przeszkodami rozrywającymi. Przeszkody rozrywające to okoliczności uniezdalniające osobę do zawarcia ważnie małżeństwa. Zaś w prawie cywilnym przeszkody małżeńskie są nazywane okolicznościami wyłączającymi zawarcie małżeństwa lub zakazy zawarcia małżeństwa. Katalog przeszkód w prawie kanonicznym jest szerszy niż w prawie cywilnym, związane jest to z koncepcją małżeństwa a ściślej z okolicznościami towarzyszącymi zakończeniu jego trwania. Unieważnienie lub rozwiązanie małżeństwa w prawie cywilnym zasadniczo różni te dwa porządki prawne¹⁰.

Istnienie przeszkód do zawarcia małżeństwa w obydwu porządkach uwzględnia sposoby ich zawieszenia w poszczególnych przypadkach. W prawie kanonicznym mówimy m.in. o możliwości dyspensy udzielonej przez kompetentną władzę kościelną. W porządku cywilnym, stosowne i zgodne z prawem pozwolenie na zawarcie małżeństwa może wydać sąd¹¹.

W Kodeksie Prawa Kanonicznego znajdujemy dwanaście przeszkód małżeńskich. W Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym istnieje siedem przeszkód małżeńskich. Wspólne dla obydwu porządków prawnych jest pięć przeszkód. Przeszkody te zostaną omówione z uwzględnieniem ich wspólnej obecności w dwóch porządkach prawnych..

2.1. Przeszkoda brak wieku¹²

Zgodnie z kan. 1083 § 1 do ważnego zawarcia małżeństwa kanonicznego kobieta musi mieć ukończony 14 rok życia a mężczyzna 16 rok. Ustalenie wieku w kontekście zawarcia małżeństwa wiąże się z koniecznością osiągnięcia dojrzałości fizycznej i psychicznej. Tak określony wiek odnosi się do Kościoła na całym świecie, stąd też §2 tegoż kanonu, który przyznaje kompetencje Konferencji Episkopatu, która może ustalić wyższy wiek do zawarcia małżeństwa. Przeszkoda wieku ma charakter czasowy; mija albo z upływem czasu albo ustaje poprzez otrzymanie dyspensy. Przeszkoda jest pochodzenia ko-

¹⁰ Por. P. Gajda, *Prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, Tarnów 2005, s. 82-87.

¹¹ Por. J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2006, s. 67.

¹² Kan. 1083 - § 1. Nie może zawrzeć ważnego małżeństwa mężczyzna przed ukończeniem szesnastego roku życia i kobieta przed ukończeniem czternastego roku.

§ 2. Konferencja Episkopatu ma prawo ustalić wyższy wiek do godziwego zawarcia małżeństwa.

ścielnego, stąd też po spełnieniu wymogów prawa możliwa jest dyspensa ordynariusza miejsca.

Również w polskim prawie cywilnym znana jest przeszkoda wieku¹³. Małżeństwo może być zawarte po ukończeniu przez nupturientów osiemnastego roku życia. Również w prawie cywilnym istnieje możliwość zawarcia małżeństwa przed ukończeniem przepisanego wieku po otrzymaniu zgody sądu opiekuńczego. Istnieje dopuszczalność zawarcia przez kobietę małżeństwa po ukończeniu szesnastego roku życia. Duszpasterz przygotowujący nupturientów do zawarcia małżeństwa po otrzymaniu zgody sądu opiekuńczego musi kontynuować formalności zmierzające do uzyskania dyspensy od ordynariusza miejsca¹⁴.

2.2. Przeszkoda niemocy płciowej¹⁵

Zważywszy na cel małżeństwa, jakim jest dobro małżonków i zrodzenie potomstwa, istnieje potrzeba seksualnego współdziałania mężczyzny i kobiety. Pojęcie tej przeszkody zakłada brak fizycznej zdolności do pojęcia aktu seksualnego. Niemoc płciowa może mieć postać niemożności organicznej lub czynnościowej. W różny sposób przejawia się u mężczyzn i u kobiet. Niemoc płciowa, aby mogła być przeszkodą roz-

¹³ **Art. 10.** § 1. Nie może zawrzeć małżeństwa osoba nie mająca ukończonych lat osiemnastu. Jednakże z ważnych powodów sąd opiekuńczy może zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła lat szesnaście, a z okoliczności wynika, że zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem założonej rodziny.

§ 2. Unieważnienia małżeństwa zawartego przez mężczyznę, który nie ukończył lat osiemnastu, oraz przez kobietę, która nie ukończyła lat szesnastu albo bez zezwolenia sądu zawarła małżeństwo po ukończeniu lat szesnastu, lecz przed ukończeniem lat osiemnastu, może żądać każdy z małżonków.

§ 3. Nie można unieważnić małżeństwa z powodu braku przepisanego wieku, jeżeli małżonek przed wytoczeniem powództwa ten wiek osiągnął.

§ 4. Jeżeli kobieta zaszła w ciążę, jej mąż nie może żądać unieważnienia małżeństwa z powodu braku przepisanego wieku.

¹⁴ Por. W. Góralski, *Kanoniczne prawo małżeńskie*, s. 57.

¹⁵ Kan. 1084 - § 1. Niezdolność dokonania stosunku małżeńskiego uprzednia i trwała, czy to ze strony mężczyzny czy kobiety, czy to absolutna czy względna, czyni małżeństwo nieważnym z samej jego natury.

§ 2. Jeśli przeszkoda niezdolności jest wątpliwa, czy wątpliwość ta jest prawna czy faktyczna, nie należy zabraniać zawarcia małżeństwa ani też, dopóki trwa wątpliwość, orzekać jego nieważności.

§ 3. Niepłodność ani nie wzbrania zawarcia małżeństwa, ani nie powoduje jego nieważności, z zachowaniem przepisu kan. 1098.

rywającą musi być; uprzednia, trwała i pewna. Podstawą istnienia tej przeszkody jest prawo naturalne, gdyż w małżeństwie zrodzenie potomstwa wynika z prawa natury. Dlatego Kościół nie udziela dyspensy od tej przeszkody¹⁶.

2.3. Przeszkoda węzła małżeńskiego¹⁷

Źródłem przeszkody węzła małżeńskiego jest już istniejący ważny węzeł małżeński, powstały z małżeństwa ważnie zawartego, nawet niedopełnionego. Kościół zawsze stał na straży jedności i nierozwiązalności małżeństwa i nie zezwalał nigdy na zawieranie nowego małżeństwa za życia współmałżonka. Węzła małżeńskiego nie można rozwiązać ani poprzez zgodę małżonków ani w wyniku decyzji jakiegokolwiek władzy ludzkiej. W procedurze do przygotowania małżeństwa istotne jest posiadanie dokumentu kościelnego stwierdzającego stan wolny nupturientów, czyli świadectwa chrztu, prawomocny wyrok sądu kościelnego orzekający nieważność małżeństwa lub w razie śmierci małżonka, autentyczny dokument śmierci. Przeszkoda węzła małżeńskiego jest pochodzenia z prawa Bożego i dlatego nie można od niej dyspensować¹⁸.

Rozumienie tej przeszkody w prawie cywilnym jest podobne, z tą różnicą, że może ona ustać poprzez rozwiązanie lub unieważnienie małżeństwa. Osoba pozostająca już w związku małżeńskim – zgodnie z art. 13 KRO – nie może zawrzeć drugiego małżeństwa¹⁹. W związku

¹⁶ Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Prawo małżeńskie*, t. III, Olsztyn 1984, s. 130.

¹⁷ Kan. 1085 - § 1. Nieważnie usiłuje zawrzeć małżeństwo, kto jest związany węzłem poprzedniego małżeństwa, nawet niedopełnionego.

§ 2. Chociaż pierwsze małżeństwo było nieważnie zawarte lub zostało rozwiązane z jakiegokolwiek przyczyny, nie wolno dlatego zawrzeć ponownego małżeństwa, dopóki nie stwierdzi się, zgodnie z prawem i w sposób pewny, nieważności lub rozwiązania pierwszego.

¹⁸ Por. J.F. Castaño, *Il sacramento del matrimonio*, Roma 1992, s. 246-247.

¹⁹ Art. 13. § 1. Nie może zawrzeć małżeństwa, kto już pozostaje w związku małżeńskim.

§ 2. Unieważnienia małżeństwa z powodu pozostawania przez jednego z małżonków w poprzednio zawartym związku małżeńskim może żądać każdy, kto ma w tym interes prawny.

§ 3. Nie można unieważnić małżeństwa z powodu pozostawania przez jednego z małżonków w poprzednio zawartym związku małżeńskim, jeżeli poprzednie małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, chyba że ustanie tego małżeństwa nastąpiło przez

małżeńskim pozostaje ten, kogo małżeństwo w świetle prawa zostało ważnie zawarte i nie ustało przez śmierć z jednego małżonków lub orzeczenie rozwodu i nie zostało unieważnione²⁰.

2.4. Przeszkoda różnej religii²¹

Przeszkoda różnej religii obejmuje katolików oraz wszystkich, którzy zostali w Kościele katolickim ochrzczeni lub do niego przyjęci oraz osobą nieochrzczoneą. Przeszkoda rozrywająca różnej religii i ewentualna sankcja jego nieważności czyli zawartego bez dyspensy jest pochodzenia kościelnego. W przypadku zaś gdyby stronie katolickiej groziło niebezpieczeństwo utraty wiary i potomstwu wychowanie poza Kościołem, należy przyjąć, że zakaz ten jest pochodzenia z prawa Bożego²².

Zatem przeszkoda różnej religii nie zachodzi gdy; jedno z nupturientów zostało ważnie ochrzczone w Kościele katolickim albo poza nim, ale zostało przyjęte do Kościoła katolickiego; osoba nie wystąpiła formalnym aktem z Kościoła katolickiego; gdy nupturient w chwili zawierania małżeństwa był nieochrzczoney lub chrzest jego był nieważny²³.

Przeszkoda różnej religii ustaje poprzez przyjęcie sakramentu chrztu poprzez stronę nieochrzczoneą lub poprzez dyspensę. Dyspensy takiej udziela ordynariusz miejsca po spełnieniu wymagań stawianych przez prawo kanoniczne (kan. 1125-1126).

śmierć osoby, która zawarła ponownie małżeństwo pozostając w poprzednio zawartym związku małżeńskim.

²⁰ Por. J. Winiarz, J. Gajda, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1999, s. 56.

²¹ Kan. 1086 - § 1. Nieważne jest małżeństwo między dwiema osobami, z których jedna została ochrzczonea w Kościele katolickim lub była do niego przyjęta i nie odłączyła się od niego formalnym aktem, a druga jest nieochrzczonea.

§ 2. Od tej przeszkody można dyspensować tylko po wypełnieniu warunków, o których w kan. 1125 i 1126.

§ 3. Jeśli podczas zawierania małżeństwa strona była powszechnie uważana za ochrzczoneą albo jej chrzest był wątpliwy, należy domniemywać, zgodnie z kan. 1060, ważność małżeństwa, dopóki w sposób pewny nie udowodni się, że jedna strona była ochrzczonea, druga zaś nieochrzczonea.

²² Por. P. Gajda, *Prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, s. 107.

²³ Por. Tamże.

2.5. Przeszkoda święceń²⁴

Przeszkodą święceń dotknięty jest każdy duchowny. Do stanu duchownego przynależy się od święceń diakonatu, zatem nieważnie usiłują zawrzeć małżeństwo ci, którzy posiadają święcenia diakonatu, prezbiteratu i episkopatu. Duchowni przyjmując święcenia zobowiązują się do zachowania celibatu. Kościół ustanawiając w XII wieku zasadę nieważnie zawartego małżeństwa przez duchownego podkreślił znaczenie celibatu i wprowadził przeszkodę pochodzenia kościelnego.

Przeszkoda święceń ustaje na mocy dyspensy papieskiej lub wyroku stwierdzającego nieważność święceń. Taka dyspensą zarezerwowana jest Stolicy Apostolskiej. W zależności od przyjętych święceń, po przeprowadzeniu szczegółowej procedury sprawę rozpatruje albo Kongregacja ds. Sakramentów i Kultu Bożego, w przypadku święceń diakonatu albo Kongregacja Nauki i Wiary od święceń prezbiteratu²⁵.

2.6. Przeszkoda publiczno-wieczystego ślubu czystości²⁶

Kodeks prawa kanonicznego postanawia, że wieczysty ślub czystości musi być złożony publicznie w instytucie zakonnym, czy to na prawie papieskim czy diecezjalnym. Staje się wówczas źródłem przeszkody rozrywającej z prawa kościelnego. Złożony ślub domaga się dochowania wierności wobec Boga i Kościoła. Zakaz zatem wynika ze słuszności dochowania wierności przyrzeczeniu złożonemu samemu Bogu.

Od tej przeszkody możliwa jest dyspensą, która jest zarezerwowana Stolicy Apostolskiej lub biskupowi diecezjalnemu, gdy instytut jest na prawach diecezjalnych. Ponadto muszą być uwzględnione wszystkie okoliczności; czy ślub publiczno-wieczysty dotyczy zakonnic, zakonniaka czy zakonnika, który jest również duchownym²⁷.

²⁴ Kan. 1087 – Nieważnie usiłują zawrzeć małżeństwo ci, którzy otrzymali święcenia.

²⁵ Por. W. Góralski, *Dyspensowanie od celibatu kapłańskiego w świetle nowych norm Kongregacji Nauki i Wiary z 14.X.1980*, w: „Prawo Kanoniczne” 25(1982), nr 3-4, s. 167-176.

²⁶ Kan. 1088 – Nieważnie usiłują zawrzeć małżeństwo ci, którzy są związani wieczystym ślubem publicznym czystości w instytucie zakonnym.

²⁷ Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Prawo małżeńskie*, s. 140-141.

2.7. Przeszkoda uprowadzenia²⁸

Przeszkoda uprowadzenia odwołuje się do prawa do wolności każdej osoby ludzkiej oraz do prawa o wolnym decydowaniu o sobie. Sytuacja uprowadzenia jest pogwałceniem tego podstawowego prawa, a jeżeli dochodzi do tego cel zawarcia małżeństwa, powstaje przeszkoda uprowadzenia. Uprowadzenie zgodnie z kan. 1089 zachodzi wówczas, gdy mężczyzna uprowadza kobietę w celu zawarcia małżeństwa.

Przeszkoda ta ustaje w momencie odzyskania wolności uprowadzonej kobiety lub poprzez dyspensę Ordynariusza miejsca. Dyspensie musi jednak towarzyszyć pewność, że kobieta wyraziła zgodę małżeńską w sposób rzeczywiście wolny²⁹.

2.8. Przeszkoda występku³⁰

Przeszkoda występku zwana przeszkodą małżonkobójstwa zachodzi wtedy gdy, jedna ze stron ze względu na chęć zawarcia małżeństwa z inną osobą zadaje śmierć jej współmałżonkowi lub własnemu oraz gdy, małżeństwo usiłują zawrzeć osoby, które spowodowały śmierć współmałżonka jednej ze stron. Źródłem tej przeszkody jest zatem przestępstwo i zaciąga ją ten kto, mając zamiar zawrzeć małżeństwo z inną osobą zadaje śmierć jej współmałżonkowi lub swojemu oraz gdy, poprzez skuteczny współdział fizyczny lub moralny spowoduje śmierć współmałżonka jednej ze stron.

Przeszkoda ta jest pochodzenia kościelnego i może ustać poprzez dyspensę, która jest zastrzeżona Stolicy Apostolskiej. Jednak dyspensą taka udzielana jest bardzo rzadko a gdy przestępstwo jest publiczne, nie udzielana jest nigdy³¹.

²⁸ Kan. 1089 – Nie może być ważne zawarte małżeństwo pomiędzy mężczyzną i kobietą uprowadzoną lub choćby przetrzymywaną z zamiarem zawarcia z nią małżeństwa, chyba że później kobieta uwolniona od porywacza oraz znajdując się w miejscu bezpiecznym i wolnym, sama swobodnie wybierze to małżeństwo.

²⁹ Por. J.F. Castaño, *Il sacramento del matrimonio*, s. 252-253.

³⁰ Kan. 1090 - § 1. Kto ze względu na zawarcie małżeństwa z określoną osobą, zadaje śmierć jej współmałżonkowi lub własnemu, nieważnie usiłuje zawrzeć to małżeństwo.

§ 2. Nieważnie również usiłują zawrzeć małżeństwo ci, którzy poprzez fizyczny lub moralny współdział spowodowali śmierć współmałżonka.

³¹ Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Prawo małżeńskie*, s. 142-143.

2.9. Przeszkoda pokrewieństwa³²

Przeszkoda pokrewieństwa ma miejsce, gdy nupturientów łączy bliski związek krwi, powstały na wskutek bezpośredniego lub pośredniego pochodzenia od wspólnego przodka. Względ moralny doprowadził do wprowadzenia tej przeszkody, która wywodzi się z prawa naturalnego i prawa kościelnego. Przy definiowaniu tej przeszkody zasadniczą rolę odgrywa linia pochodzenia. Linia oznacza szereg osób pochodzących od jednego i wspólnego przodka. Prawo zna dwie linie; linie prosta i linię boczną. Z linią prosta mamy do czynienia, gdy osoby pochodzą bezpośrednio od siebie poprzez zrodzenie. Wówczas istnieje zakaz zawierania małżeństwa każdego z każdym; pomiędzy wszystkimi wstępnymi i zstępnymi. W tych przypadkach nie może być żadna dyspensa, jest to przeszkoda pochodzenia z prawa Bożego naturalnego.

Linia boczna zaś posiada tyle stopni ile zrodzeń, nie licząc wspólnego przodka. I w tej linii przeszkoda – pochodząca z prawa kościelnego – sięga do czwartego stopnia. Obejmuje ten zakaz tych, których nazywamy; rodzeństwem, siostrzenicą i wujem lub stryjem i bratanicą, ciotką i bratankiem lub ciotką i siostrzeńcem, rodzeństwem ciotecznym lub stryjecznym, między mężczyzną i wnuczką jego brata lub siostry lub kobietą i wnukiem jej brata lub siostry. W linii bocznej, ta przeszkoda do drugiego stopnia jest z prawa Bożego naturalnego i nigdy nie udziela się od niej dyspensy. Zaś w trzecim i czwartym stopniu jest pochodzenia kościelnego i może być przedmiotem dyspensy ordynariusza miejsca³³.

Tę przeszkodę zna również KRO³⁴, który zabrania zawarcia małżeństwa krewnym w linii prostej oraz rodzeństwu. Dla tych przypadków

³² Kan. 1091 - § 1. W linii prostej pokrewieństwa nieważne jest małżeństwo między wszystkimi wstępnymi i zstępnymi, zarówno prawego pochodzenia, jak i naturalnymi.

§ 2. W linii bocznej nieważne jest aż do czwartego stopnia włącznie.

§ 3. Przeszkoda pokrewieństwa nie zwielokrotnia się.

§ 4. Nigdy nie zezwala się na małżeństwo, jeśli istnieje wątpliwość, czy strony są spokrewnione w jakimś stopniu linii prostej lub w drugim stopniu linii bocznej.

³³ Por. W. Góralski, *Kanoniczne prawo małżeńskie*, s. 69-72.

³⁴ Art. 14. § 1. Nie mogą zawrzeć ze sobą małżeństwa krewni w linii prostej, rodzeństwo ani powinowaci w linii prostej. Jednakże z ważnych powodów sąd może zezwolić na zawarcie małżeństwa między powinowatymi.

ustawodawstwo cywilne nie przewiduje zezwolenia sądowego na zawarcie małżeństwa.

2.10. Przeszkoda powinowactwa³⁵

W odróżnieniu od pokrewieństwa, które rodzi się z więzów krwi, to powinowactwo zachodzi pomiędzy osobami wywodzącymi się z ważnie zawartego związku małżeńskiego. Powinowactwo zachodzi zatem pomiędzy mężem a krewnymi żony i pomiędzy żoną a krewnymi męża. W jakim stopniu mąż lub żona jest z kimś spokrewniona w takim stopniu mąż lub żona jest z tą osobą spowinowacona. Przeszkoda ta zachodzi pomiędzy ojczymem a pasierbicą, macocha a pasierbem, teściem a synową i teściową a zięciem. Przeszkoda ta wywodzi się z prawa kościelnego, stąd też możliwa jest dyspensa od tej przeszkody³⁶.

Ta przeszkoda istnieje również w ustawodawstwie cywilnym³⁷, jednak jest ona traktowana bardziej liberalnie niż w ustawodawstwie Kościoła. Punkt wyjścia dla obu porządków jest ten sam; względy moralne i obyczajowe, zaś ustawodawstwo cywilne pomimo negatywnych odczuć do małżeństw zawieranych pomiędzy teściem a synową lub między macochą a pasierbem – z ważnych powodów – udziela zezwolenia³⁸.

§ 2. Unieważnienia małżeństwa z powodu pokrewieństwa między małżonkami może żądać każdy, kto ma w tym interes prawny.

§ 3. Unieważnienia małżeństwa z powodu powinowactwa między małżonkami może żądać każdy z małżonków.

³⁵ Kan. 1092 – Powinowactwo w linii prostej powoduje nieważność małżeństwa we wszystkich stopniach.

oraz Kan. 109 - § 1. Powinowactwo powstaje z ważnego małżeństwa, nawet niedopełnionego, i istnieje między mężem a krewnymi żony oraz między żoną a krewnymi męża.

§ 2 Oblicza się tak, że krewni męża w tej samej linii i w tym samym stopniu są powinowatymi żony i odwrotnie.

³⁶ Por. W. Góralski, *Kanoniczne prawo małżeńskie*, s. 3-74.

³⁷ Art. 14, KRO.

³⁸ J. Winiarz, J. Gajda, *Prawo rodzinne*, s. 58.

2.11. Przeszkoda przyzwoitości publicznej³⁹

Dla przeszkody przyzwoitości publicznej źródłem jest bliskość osób wynikająca z nieważnego małżeństwa lub notorycznego i publicznego konkubinatu. Przyzwoitość publiczna wymaga, aby mężczyźni i kobiety żyjący jako małżonkowie, a nie będący małżeństwem, po śmierci jednego z nich, nie ożenili się ze wstępnymi lub zstępnymi drugiej strony. Jeżeli nastąpiło kanoniczne uważnienie nieważnego małżeństwa, wówczas do przeszkody przyzwoitości publicznej doszłoby powinowactwo. Nieważnie zawarte małżeństwo ma zewnętrzną postać prawdziwego małżeństwa, które z różnych przyczyn; czy to istnienia przeszkód rozrywających, braku zgody albo braku formy kanonicznej jest nieważne.

Ta przeszkoda jest pochodzenia czysto kościelnego i ma charakter trwały, czyli nie ustaje poprzez zerwanie współżycia stron, czy poprzez rozwód cywilny czy orzeczenie nieważności takiego małżeństwa, ale tylko i wyłącznie poprzez udzielenie dyspensy, według zasad podobnych jak przy przeszkodzie powinowactwa⁴⁰.

2.12. Przeszkoda pokrewieństwa prawnego⁴¹

Przysposobienie prawne inaczej nazywane jest adopcją. Jest to akt władzy cywilnej, na mocy którego obca osoba zostaje przyjęta do rodziny i zostaje uznana za syna lub córkę⁴². Adopcja przeprowadzana jest zgodnie z przepisami prawa cywilnego (art. 114-126 KRO). Przeprowadzona zgodnie z prawem adopcja rodzi „pokrewieństwo prawne” pomię-

³⁹ Kan. 1093 - Przeszkoda przyzwoitości publicznej powstaje z nieważnego małżeństwa po rozpoczęciu życia wspólnego albo z notorycznego lub publicznego konkubinatu. Powoduje zaś nieważność małżeństwa w pierwszym stopniu linii prostej między mężczyzną i krewnymi kobiety i odwrotnie.

⁴⁰ Por. P. Gajda, *Prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, s. 126.

⁴¹ Kan. 1094 – Nie mogą ważnie zawrzeć małżeństwa ze sobą ci, którzy są związani pokrewieństwem prawnym powstałym z adopcji, w linii prostej lub w drugim stopniu linii bocznej.

⁴² Art. 15. § 1. Nie mogą zawrzeć ze sobą małżeństwa przysposabiający i przysposobiony.

§ 2. Unieważnienia małżeństwa z powodu stosunku przysposobienia między małżonkami może żądać każdy z małżonków.

§ 3. Nie można unieważnić małżeństwa z powodu stosunku przysposobienia między małżonkami, jeżeli stosunek ten ustał.

dzy przysposabiającym oraz jego wstępnymi i zstępnymi a osoba przysposobioną oraz pomiędzy rodzeństwem, wynikającym z adopcji.

Ta przeszkoda może ustać, gdy zgodnie z prawem cywilnym, ustanie stosunek przysposobienia oraz gdy udzielenie dyspensy następuje według zasad przewidzianych w prawie przy przeszkodzie powinowactwa. Według prawa cywilnego, sąd nie może zezwolić na zawarcie małżeństwa przez adoptującego z adoptowanym⁴³.

3. Zgoda małżeńska⁴⁴

Kolejnym etapem istotnym wpływającym na ważność zawieranego małżeństwa jest wyrażenie zgody małżeńskiej. Zgoda jest aktem woli, poprzez który mężczyzna i kobieta w nieodwołalnym przymierzu wzajemnie się oddają i przyjmują aby stworzyć trwałą wspólnotę życia. Małżeństwo będąc umową domaga się, aby zgody kontrahentów. Zgoda ta, aby była aktem sprawczym małżeństwa powinna być rzeczywista. Nie może być aktem czysto zewnętrznym, lecz musi odpowiadać jej wola wewnętrzna. Zgoda małżeńska będąca przyczyną sprawczą musi być wyrażona pomiędzy osobami do tego prawnie zdolnymi⁴⁵. Stąd dla zaistnienia małżeństwa nie wystarczy tylko zgoda wewnętrzna bez wyrażenia jej na zewnątrz lub tylko zewnętrzna bez wewnętrznej decyzji, nie wspominając już o wyrażeniu woli przeciwnej działaniu zewnętrznemu, co ma miejsce w pozorowanej zgodzie czy symulacji zgody (kan. 1057, 1101§2). Takie pojęcie zgody małżeńskiej nie jest znane w prawie cywilnym. Ustawodawca kościelny wymaga, aby osoby pragnące zawrzeć sakramentalne małżeństwo były do tego zdolne. Zdolność taka polega na sprawności umysłu i woli, zrozumieniu istoty i celów małżeństwa (kan. 1096). Zgoda jest istotnym aktem i musi spełniać wszystkie cechy aktu ludzkiego zrodzonego w wolności i świadomości człowieka.

⁴³ Por. P. Gajda, *Prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, s. 126-128.

⁴⁴ Kan. 1057 - § 1. Małżeństwo stwarza zgoda stron między osobami prawnie do tego zdolnymi, wyrażona zgodnie z prawem, której nie może uzupełnić żadna ludzka władza.

§ 2. Zgoda małżeńska jest aktem woli, którym mężczyzna i kobieta w nieodwołalnym przymierzu wzajemnie się sobie oddają i przyjmują w celu stworzenia małżeństwa.

⁴⁵ Por. G. Leszczyński, *Exclusio Boni Fidei jako symulacja zgody małżeńskiej*, Łódź 2004, s. 32-38.

Spotykamy się jednak z sytuacjami, gdzie zgoda jest wyrażona nieważnie na wskutek różnych okoliczności. Mówimy wtedy o wadach zgody małżeńskiej, do których zaliczamy;

3.1. Brak dostatecznego używania rozumu (kan. 1095 n.1.)

Brak dostatecznego używania rozumu wiąże się z wiekiem zbliżonym do dziecięcego i z chorobami umysłowymi lub niedorozwojem psychicznym. Choroby umysłowe są najczęstszą przyczyną niedostatecznego używania rozumu i to one wpływają na człowieka, który nie może wyrobić w sobie pojęcie o naturze i wizji małżeństwa. Nie istnieje katalog takich chorób. Każdy przypadek takiej choroby musi być zdiagnozowany indywidualnie. Choroba umysłowa powstała po ślubie nie wpływa na ważność zawartego małżeństwa⁴⁶.

3.2. Brak rozeznania oceniającego co do istotnych praw i obowiązków małżeńskich (kan. 1095 n. 2)

Kontrahenci mogą posiadać używanie rozumu, lecz nie mają rozeznania oceniającego co do wartości przekazywanych i przyjmowanych praw i obowiązków. Osoba, która nie zdaje sobie sprawy z przedmiotu umowy małżeńskiej, nie może tej umowy ważnie zawrzeć. W takiej sytuacji zgoda małżeńska jest bezskuteczna i małżeństwo nieważne.

Osoba dotknięta brakiem rozeznania oceniającego może teoretycznie znać prawa i obowiązki małżeńskie, jednak albo nie jest dojrzała psychicznie albo nie przywiązuje do nich wagi. Orzecznictwo sądowe podkreśla, że niezdolny do zawarcia małżeństwa jest tylko ten, kto posiada wielki brak w tym zakresie⁴⁷.

3.3. Psychiczna niezdolność do przyjęcia obowiązków małżeńskich (kan. 1095 n.3)

Osoby mogą znać naturę małżeństwa i zadawać sobie sprawę z istotnych praw i obowiązków małżeńskich a pomimo tego małżeństwo może być nieważne, jeżeli osoba jest niezdolna do ich przyjęcia i zrealizowania. Wyrażenie zgody małżeńskiej jest zobowiązaniem do wypełnienia tego do czego się zobowiązało. W przypadku, gdy kontrahent

⁴⁶ Por. P.J. Viladrich, *Konsens małżeński, Sposoby prawnej oceny i interpretacji w kanonicznych procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, Warszawa 2002, s. 52-59.

⁴⁷ Por. G. Dzierżon, *Niezdolność do zawarcia małżeństwa jako kategoria kanoniczna*, Warszawa 2002, s. 185-189 i 199-206.

nie jest w stanie swoimi możliwościami zapewnić i zagwarantować przyjętych zobowiązań, zawiera małżeństwo nieważne⁴⁸.

3.4. Błąd (kan. 1097)

Małżeństwo zawierane w fałszywym przeświadczeniu, które nie odpowiada rzeczywistości jest nieważne. Nieważnym może być małżeństwo zawierane, jeśli przy wyrażeniu zgody małżeńskiej miał miejsce błąd co do osoby poślubianej oraz jeśli istniał błąd co do przymiotu osoby zaślubianej.

Ma tu zastosowanie zasada ogólna, w myśl której każdy akt prawny jest nieważny, jeśli został dokonany z błędem co do jego istoty. Dlatego przy rozpatrywaniu takiej sytuacji musi być jasno stwierdzony błąd w materii bardzo istotnej dla przyszłego pożycia małżeńskiego⁴⁹.

3.5. Zgoda pozorna (kan. 1101)

Pozorna zgoda małżeńska polega na zewnętrznym wyrażeniu zgody na małżeństwo, przy całkowitym lub częściowym sprzeciwie woli. Mamy więc tu do czynienia ze zgodą nieautentyczną, nieszczerą i fikcyjną. Kanoniści uważają, że istnieje domniemanie prawne, mówiące o tym, że zgoda małżeńska wyrażona zewnętrznie podczas zawierania małżeństwa, wypływa z postanowienia wewnętrznego. Jest to domniemanie prawne, które ustępuje miejsca prawdzie.

Zarówno zgoda pozorna całkowicie jak i zgoda pozorna częściowo czyni małżeństwo nieważnym.

3.6. Zgoda warunkowa (kan. 1102)

W tym przypadku mamy do czynienia ze zgodą małżeńską, gdy skuteczność jej na wskutek pozytywnego aktu woli nupturienta zostaje uzależniona od warunku. Tak pojęta zgoda może w różny sposób wpływać na ważność małżeństwa.

Warunek może dotyczyć przyszłości, teraźniejszości jak i przeszłości. Zabronione jest zawieranie małżeństwa pod warunkiem, który ma się spełnić dopiero w przyszłości. Takie małżeństwo jest nieważne. Dopuszczalne jest jednak zawieranie małżeństwa pod warunkiem dotyczącym

⁴⁸ Por. W. Góralski, G. Dzierżon, *Niezdolność konsensualna do zawarcia małżeństwa kanonicznego*, Warszawa 2011, s. 191-254.

⁴⁹ Por. B. Glinkowski, *Symulacja całkowita zgody małżeńskiej w orzecznictwie Roty Rzymskiej (1965-1995)*, Poznań 2004, s. 131-138.

przeszłości lub terażniejszości. Jednak ważność takiego małżeństwa zależy od okoliczności, czy niepewna zaistniała lub istnieje oraz czy nie istniała lub nie istnieje. Do godziwości zawieranego małżeństwa po w runkiem potrzebna jest zgoda Ordynariusza miejsca⁵⁰.

3.7. Przymus i bojaźń (kan. 1103)

Przymus i bojaźń jako wada zgody małżeńskiej odwołuje się do wolności działania człowieka. Przymus fizyczny, któremu nie można było się oprzeć zawsze powoduje nieważność małżeństwa. Tak jak powoduje nieważność każdego aktu prawnego. Przymus moralny może wpływać na ważność zawartego małżeństwa. Przymus moralny jest powiązany z bojaźnią, może być jego następstwem. Jeżeli bojaźń jest ciężka może powodować nieważność małżeństwa.

Przymus fizyczny powoduje nieważność małżeństwa na podstawie prawa naturalnego, zaś przymus moralny na mocy prawa kościelnego⁵¹.

4. Kanoniczna forma zawarcia małżeństwa⁵²

Forma zawarcia małżeństwa istnieje we wszystkich systemach prawa i mam za zadanie zapewnić ład społeczny w wymiarze publicznym. Również ustawodawca kościelny przepisuje formę zawarcia małżeństwa i wpływa ona na ważność zawartego małżeństwa. W ustawodawstwie kanonicznym istnieje zwyczajna i nadzwyczajna forma zawarcia sakramentu małżeństwa. Zwyczajna forma zawarcia małżeństwa polega na obowiązku zawarcia małżeństwa przez nupturientów, wobec świadka kwalifikowanego i dwóch świadków zwykłych. Pojęcie świadka kwalifikowanego odnosi się do miejscowego biskupa, proboszcza, delegowanego kapłana lub diakona. Świadek kwalifikowany ważnie asystuje przy zawieraniu małżeństwa gdy; jego obecność jest czynna, gdy ordy-

⁵⁰ Por. M. Wróbel, *Zawarcie małżeństwa pod warunkiem w świetle prawa kościelnego*, Lublin-Sandomierz 2003, s. 113-130.

⁵¹ Por. P.J. Viladrich, *Konsens małżeński, Sposoby prawnej oceny i interpretacji w kanonicznych procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, s. 415-446.

⁵² Kan. 1108 - § 1. Tylko te małżeństwa są ważne, które zostają zawarte wobec asystującego miejscowego ordynariusza albo proboszcza, albo wobec kapłana lub diakona delegowanego przez jednego z nich; a także wobec dwóch świadków, według zasad wyrażonych w następujących kanonach i z uwzględnieniem wyjątków, o których w kan. 144, 1112, § 1, 1116 i 1127, §§ 2-3.

§ 2. Za asystującego przy zawieraniu małżeństwa uważa się tylko tego, kto jest obecny i pyta nowożeńców, czy wyrażają zgodę i przyjmuje ją w imieniu Kościoła.

nariusz i proboszcz asystują na mocy swego urzędu i na własnym terytorium, jeśli nie została wymierzona im żadna kara oraz dopóki pełnią swój urząd⁵³.

Ważnym momentem jest problem delegacji do asystowania przy zawieraniu małżeństwa i brak takiej delegacji może spowodować nieważność zawieranego małżeństwa. Delegacja jako upoważnienie – może je dać Ordynariusz lub proboszcz – do asystowania przy zawieraniu małżeństwa powinna być udzielona określonym osobom i w sposób wyraźny, choćby była delegacja ogólną.

Prawo kanoniczne przewiduje możliwość delegowania do asystowania przy zawieraniu małżeństwa również osobę świecką. Jest to możliwe tylko w określonych sytuacjach, tam gdzie jest brak kapłanów i diakonów. W tym przypadku Ordynariusz miejsca, powinien uzyskać zgodę miejscowej Konferencji Biskupów i aprobatę Stolicy Apostolskiej. Przed świeckim świadkiem kwalifikowanym prawo stawia następujące wymagania; powinien umieć przygotować nupturientów do zawarcia małżeństwa i właściwie odprawić liturgię sakramentu. Delegacja udzielona osobie świeckiej obejmuje wszystko to co związane jest z obrzędem prawnym i liturgicznym zawarcia małżeństwa, nie ma on jednak władzy dyspensowania od przeszkód⁵⁴.

Również świadkowie zwykli muszą spełniać wymogi stawiane im przez prawo. Świadkiem może zostać każdy, kto jest zdolny stać i dać wiarygodne świadectwo o fakcie zawarcia małżeństwa, musi mieć ukończony wiek przewidziany przez prawo⁵⁵ i muszą być obecni fizycznie. Dane świadków muszą być umieszczone w kacie zawarcia małżeństwa i potwierdzone własnoręcznym podpisem.

W prawie kościelnym znajdujemy również nadzwyczajną formę zawarcia małżeństwa⁵⁶. Ta forma przewidziana jest w wypadku poważ-

⁵³ Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Prawo małżeńskie*, s. 174-184.

⁵⁴ Por. P. Gajda, *Prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, s. 171-176.

⁵⁵ Prawo kanoniczne mówi o świadkach – w kan. 1550 §1 – którzy mają ukończony 14 rok życia i nie należy dopuszczać osób, które tego wieku nie osiągnęły. Gdy zaś chodzi o małżeństwo konkordatowe to świadkiem może być osoba, która ukończyła 18 rok życia, czyli jest pełnoletnią.

⁵⁶ Kan. 1116 - § 1. Jeśli osoba, zgodnie z przepisem prawa, kompetentna do asystowania jest nieosiągalna lub nie można do niej się udać bez poważnej niedo-

nej konieczności i niebezpieczeństwa zagrożenia życia. Ogólnym warunkiem zaistnienia takiej formy jest aktualny brak świadka kwalifikowanego i niemożliwość udania się do niego. Te założenia weryfikują się w niebezpieczeństwie śmierci oraz poza niebezpieczeństwem śmierci, jeżeli przewiduje się, że taki stan rzeczy potrwa przez miesiąc⁵⁷.

Jest rzeczą oczywistą, że narzeczeni korzystając z nadzwyczajnej formy zawarcia małżeństwa muszą wyrazić prawdziwą zgodę małżeńską i być wolni od przeszkód małżeńskich. Ta forma może weryfikować się nie tylko wobec dwóch świadków zwykłych, ale również przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku w części poświęconej zawarciu małżeństwa kan. 1055-1165) przedstawia naukę Kościoła i wymagania prawne do zawarcia sakramentalnego małżeństwa. Małżeństwo, które jest przymierzem i wspólnotą mężczyzny i kobiety na całe życie charakteryzuje się jednością i nierozwiązalnością. Aby takie małżeństwo zawrzeć ustawodawca przewidział trzy argumenty wpływające na ważność małżeństwa. Pierwsza grupa to przeszkody małżeńskie, które nie wykryte przed zawarciem małżeństwa powodują jego rozerwanie. Znajdujemy tu wszystkie okoliczności wyłączające zawarcie małżeństwa czy to z prawa Bożego czy kościelnego. Drugi argument to zgoda małżeńska, która jest jego przyczyną sprawczą. To wzajemne przekazanie i przyjęcie się małżonków oznacza, że do zawarcia ważnego małżeństwa potrzebna jest pełna determinacja nupturientów względem siebie. Nie mogą więc, zgodnie z prawem istnieć jakiegokolwiek formy ograniczenia tego prawa. Ostatnie zagadnienie przy zawieraniu małżeństwa to jego forma. Kanoniczna forma zawarcia małżeństwa jest znakiem małżeństwa, który uzewnętrznia wewnętrzną wolę nupturientów i odpo-

godności, kto chce zawrzeć prawdziwe małżeństwo, może je ważnie i godziwie zawrzeć wobec samych świadków:

1. w niebezpieczeństwie śmierci;
2. poza niebezpieczeństwem śmierci jedynie wtedy, jeśli roztropnie się przewiduje, że te okoliczności będą trwały przez miesiąc czasu.

§ 2. W obydwu wypadkach, gdyby był osiągalny inny kapłan lub diakon, który mógłby być obecny, powinien być poproszony i razem ze świadkami być przy zawieraniu małżeństwa, z zachowaniem zasady ważności małżeństwa wobec samych świadków.

⁵⁷ Por. P.J. Viladrich, *Konsens małżeński. Sposoby prawnej oceny i interpretacji w kanonicznych procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, s. 451-452.

wiada społecznemu aspektowi jego zawierania. Zaistnienie formy kanonicznej jest aktem uznania jej publicznego istnienia we wspólnocie kościelnej.

W ostatnich latach zauważa się fakt eksponowania przygotowań do małżeństwa i egzaminu przedmałżeńskiego. Papież Benedykt XVI we wspomnianym we wstępie przemówieniu do Roty Rzymskiej mocno akcentuje ten argument; „Wśród środków, by upewnić się, że narzeczeni mają rzeczywiście zamiar zawarcia małżeństwa, ważny jest egzamin przedmałżeński. Ma on cel głównie prawny: upewnić się, że nic się nie sprzeciwia ważnemu i godziwemu ślubowi”⁵⁸. Papież zachęcił do skutecznych działań duszpasterskich, by zapobiec małżeństwom zawieranym nieważnie.

COME VALDAMENTE STIPULARE IL MATRIMONIO?

Sommario

In questo articolo autore presenta codificazione della Chiesa per quanto riguarda il matrimonio, cercando di dare la risposta alla domanda: come si può validamente stipulare matrimonio? È stata presentata la visione del matrimonio, che in Chiesa è sacramento. Matrimonio ecclesiastico è l'unione tra uomo e donna, matrimonio è l'unico e indissolubile. Per stipulare matrimonio validamente si deve esaminare tre argomenti. Questi argomenti sono: gli impedimenti, il consenso matrimoniale e la forma canonica del matrimonio.

Gli impedimenti vengono chiamati dirimenti, ciò significa che l'impedimento è una legge che, in primo luogo, proibisce ad una determinate persona la celebrazione del matrimonio, inoltre è una legge che rende persona inabile. Il consenso matrimoniale secondo la legge deve essere espresso solo da chi ha capacità naturale e giuridica. Il consenso matrimoniale è l'elemento costitutivo del matrimonio. Essendo così importante consenso deve essere libero dai vizi. Secondo la legge il consenso deve essere manifestato legittimamente. Così in Codice troviamo forma canonica prescritta alla celebrazione del matrimonio. La forma canonica è costituita dall'insieme delle solennità giuridiche che regolano la manifestazione del consenso delle parti.

Nei ultimi anni il Papa Benedetto XVI sta formando pensiero, che oltre argomenti da noi esposti, sulla validità pesa oppure può pesare modo e forma di preparare al matrimonio.

⁵⁸ Por. Papież Benedykt XVI, Przemówienie do Roty Rzymskiej z dnia 22 stycznia 2011r., s. 2.